

VENY, Joan / PONS I GRIERA, Lúdia (2003): *Atles lingüístic del domini català*; vol. II. 2. El vestit; 3. Les ocupacions domèstiques. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 441 p.

Va portar el desembre de 2003 la bona nova d'un segon volum de l'*ALDC*. Poc o molt dos anys després del primer, que n'anunciava un total de nou amb materials cartografiats (*ALDC*, I, 2001, p. 8). I tal com s'anunciava també en la introducció d'aquell mateix volum primer (*ALDC*, I, 2001, p. 12), la segona remesa cartogràfica de l'atles enceta l'aportació d'un valuós material etnogràfic en forma de fotografies i qualque dibuix. Representació de «coses» que acompanya el tresor de «paraules» que guarda l'atles. Digne heretatge del mètode de «Wörter und Sachen» i del gran *Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz* (AIS).

Com el primer volum, aquest segon és consagrat al lèxic. Conté dades relatives a les esferes semàntiques del vestit, així com de la casa i les ocupacions domèstiques, que es presten especialment (sobretot el tercer capítol, relatiu a l'entorn domèstic quotidià) al complement visual de l'etnografia.

Així com el volum I, aquest s'acompanya d'una ben útil transparència amb els noms de les localitats enquestades. Amb l'afegit ara d'un fons de mapa poligonitzat, cedit pel professor Hans Goebel, «que podrà servir per a futures interpretacions dels materials dels [dos] volums publicats i dels que aniran apareixent» (p. 7).

Com és lògic, el segon volum de la sèrie prescindeix de la informació metodològica general del primer, i comprèn en total sis seccions, que descriu tot seguit.

I. *Presentació* (p. 7-15). Amb un breu *Preàmbul* (p. 7-8); el recull de *Publicacions i actes vinculats al projecte* (p. 9-10), que inclou tant les publicacions noves com les que figuraven en premsa al volum anterior, a més de les recensions i notes sobre el primer volum cartografiat (2001) i el primer volum d'etnotextos (Joan VENY / Lúdia PONS I GRIERA (1998): *Atles lingüístic del domini català. Etnotextos del català oriental*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans);¹ la relació dels 190 punts d'enquesta, per ordre numèric i alfabètic (p. 11-13); i les convencions gràfiques (p. 14-15), desglossades en signes convencionals, abreviatures (amb una lleugera ampliació d'aquestes i d'aquells respecte del volum primer) i els signes fonètics.

II. *Mapes* (sense paginació). Amb un total de 269, numerats del 180 al 448; dels quals 260 corresponen al que els autors anomenen «enunciats [del qüestionari] de la primera classe» (p. 8); preguntes de la classe primera, en relació amb «conceptes per als quals es preveïen respostes bàsicament equivalents d'una localitat a l'altra» (ibídem). Només 9, doncs, són el resultat d'una altra

1. Que s'haurà de completar amb dos volums més d'etnotextos, un del català nord-occidental i un altre del valencià (*ALDC*, I, 2001, p. 8).

mena d'enunciats (nova respecte del volum I), «que corresponen a diversos conceptes englobats dins d'una classe de nivell superior, de manera que en cada localitat hi sol haver diferents respostes que, en general, no són equivalents» (p. 8), com ara les de l'enunciat 415. **Plats típics de la contrada** (mapa 390). Aquest tipus especial de mapa va precedir d'un asterisc. Encara més excepcional és l'únic mapa de tipus semàntic, el 386 (**La vianda**), que presenta els conceptes que cada informador associava al significat *vianda*. En conjunt, i tal com indica el títol general del volum, aquesta secció pròpiament cartogràfica la componen una part, més minsa, dedicada al vestit (mapes 180-215); i una de més extensa consagrada a l'àmbit domèstic (mapes 216-448).

Tal com al primer volum, la presentació de cada mapa és d'una factura impecable i alhora senzilla. Amb notable economia d'espai s'aconsegueix d'oferir gran quantitat d'informació: per exemple, signes per especificar que es tracta de la primera resposta (quadrat negre) o la segona (quadrat amb fons blanc), que hi ha més respostes (+), que hi ha informació complementària (→). Aquesta s'administra a les parts del mapa que queden lliures, per ordre numèric correlatiu de localitats, i és ben pròdiga en mapes d'especial interès etnogràfic: així, els 332 i 333 (**Classes de cistells*), 386 (*La vianda*), 390 (**Plats típics de la contrada*), 391 (*Dolços casolans).

III. *Materials no cartografiats* (p. 293-302). Breu secció que aplega 7 llistes de respostes amb escassa variació formal, com la corresponent a *La casa* (L 13); i altres 7 de «respostes parcials», fruit d'enunciats poc productius per raons diverses. Només una de les llistes (de respostes parcials), sota l'enunciat *El pitet*, pertany al món del vestit. Les altres 13 pertanyen a l'àmbit domèstic.

IV. *Il·lustracions* (p. 303-401). En total, 583; majoritàriament, fotografies. Les vint primeres, d'informadors de diferents localitats (fotografies 1-20). Una altra vintena, relacionades amb l'esfera semàntica del vestit (fotografies 21-43). La major aportació de la secció il·lustra aspectes de la casa i les ocupacions domèstiques (il·lustracions 44-583). En conjunt, l'ordenació d'aquest ingent material segueix en paral·lel la dels enunciats del qüestionari,² que han donat peu als mapes (secció II) i als materials no cartografiats (secció III). Des de la part d'informació complementària d'aquestes dues seccions hi ha una remissió sistemàtica a les il·lustracions i als punts d'enquesta corresponents. Ara bé, manca en aquesta secció IV una recíproca remissió al material dels dos precedents, als quals complementa. I això dificulta un xic la consulta del material etnogràfic envers el lingüístic. Val a dir, però, que són de gran utilitat, per navegar a través d'aquest mar d'informacions etnolingüístiques, els dos índexs que segueixen.

V. *Índexs de mapes i de materials no cartografiats* (p. 402-428). Secció que aplega dues sèries d'índexs: un de numèric (correlatiu) de mapes i llistes, i un altre que ordena alfabèticament els conceptes de referència. Per exemple, el primer d'aquesta llista, **abeurador** [en negreta] remet al mapa 249. L'**abeurador**.³ Índexs numèric i alfabètic en versió catalana i, paral·lelament, en versions traduïdes al castellà, al francès i a l'italià; les tres llengües que acompanyen també el català en la presentació de l'enunciat de cada mapa (*ALDC*, I, 2001, p. 17); les tres, oficials a les diferents terres de parla catalana.

VI. *Índexs d'il·lustracions* (p. 429-439). Conté, com a l'anterior secció, dues sèries: una numèrica correlativa i una altra alfabètica dels conceptes il·lustrats. L'índex numèric revela la pro-

2. Vid. BADIA I MARGARIT, Antoni / PONS I GRIERA, Lúdia / VENY, Joan (1993): *Atles lingüístic del domini català. Qüestionari*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 36-50: qüestions 199-473 (275, en total). Només cinc il·lustracions s'insereixen en mapes de la secció II, al lloc (angle inferior dret) normalment reservat per al requadre que conté la situació del domini lingüístic català a la Mediterrània occidental.

3. Com és norma general de l'atles (*ALDC*, I, 2001, p. 17), es distingeix tipogràficament la part específica que és objecte de resposta —en negreta— de la informació contextual —en lletra rodona.

cedència del material, la pràctica totalitat del qual prové del ric arxiu etnogràfic dels autors de l'atles.⁴ Només unes quantes il·lustracions procedeixen d'altres fonts, que s'assenyalen oportunament. Em xoca, per cert, l'ordenació de les dues darreres il·lustracions de la secció etnogràfica (IV), a saber: 582. «Carquinyols» i «dolces»; 583. «Coca bamba»; totes dues, referides al punt 72, Maó. Car corresponen al mapa 391 (*Dolços casolans), més d'una cinquantena de mapes anterior al darrer, el 448; i per lògica sembla que haurien d'aparèixer just després de la il·lustració número 516 («dolces» de Maó, punt 72).

Des de la descoberta dels *Estudis de geolingüística catalana* de Joan Veny (Barcelona: Edicions 62, 1978), aquest ressenyador havia volgut imaginar-se com seria la forma definitiva dels mapes d'aquell atlas tan esperat. Amb aquesta nova collita de l'ALDC, ja tenim a l'abast les «fotografies» de la iodització en mots com *agulla*, *cullera* o *forrellat*. Seguint les pistes que ofereix l'estructura del volum, l'índex alfabètic de conceptes ens remet d'**agulla** (p. 413) a quatre mapes: 418 (Una **agulla d'estendre**), 426 (El **canó de les agulles**), 427 (El **coixinet de les agulles**) i 428 (L'**agulla de cap**). Als respectius mapes trobarem el retrat del fenomen, al català central i a l'insular, tal com el van captar els investigadors de l'atles uns decennis enrere. Com als mapes 360 (La **cullera**) i 231 (El **forrellat**). D'altra banda, se'ns fa la llum sobre les designacions del *ble* (la *metxa*, la *torcida* o *torçada*) als mapes 339 (El **ble**) i 340 (**Mocar el ble**). Se'ns revela també la distribució diatòpica del gènere gramatical de la (o del) *pols*, al mapa 433 (La **pols**).

Altres ensenyaments del professor Veny, de la seva obra divulgativa *Els parlars catalans* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1978 i edicions successives), cobren nova vida a les pàgines de l'atles: occitanismes del rossellonès, com *veire* 'got' (mapa 370. Un **got**); gallicismes d'aquest mateix dialecte, com *façada* 'façana' (mapa 216. La **façana**); afinitats entre àrees laterals, com en la forma *bres* del català occidental, el valencià septentrional i el balear (mapa 265. El **bressol**), o en el cas del verb *torcar* 'eixugar' del català occidental i el balear (mapa 376. **Eixugar-se la boca**); amb distribució similar a la de *granera* 'escombra' (mapa 432. L'**escombra**). Que «*llumí* manca de tradició catalana i resulta postís a tota la resta del domini»,⁵ fora del seu ús tradicional i genuí a l'Alguer, ho corrobora ara el mapa 286 (Els **llumins**), que només registra aquesta denominació (en plural) al punt més oriental del domini lingüístic.

Quaranta anys després d'aquella primera enquesta a Sant Pere de Ribes, en què Antoni M. Badia encoratjava Joan Veny a tirar endavant amb el treball de camp,⁶ faig vots perquè la publicació dels volums restants continuï a bon ritme fins a la culminació de l'obra. Coratge, Veny i Pons!